

Ramsor, rim och klotter

När min far, allmänt kallad Mas Anders, lekte med små barn, brukade han i det han skämtsamt skakade dem dra följande ramsa:

*Luppor å löjser,
skatur å möjser.
Uff, skåå ir åv id dem!*

Han berättade att så brukade de gamla leka med barnen när han var liten. I år är det jämnt etthundra år sedan far föddes. Ramsan kan säkert vara flera hundra år gammal och har hängt med muntligen fram till våra dagar.

När det var dags för ungarna att börja lära sig siffrorna gick det lättare att komma ihåg ordningen med hjälp av denna ramsa:

*Jätt, två, jänn i veru rå,
tre, fyr, ta i rumpo å styr,
fem, sex, jätå tjäx,
sju, ått, piss i pått,
ni, ti, slip li,
elvo, tolv, slå näsär i golv,*

*retto, fjorto, söm stjorto,
femto, sexto, leså läxo,
sjutto, aditto, leså slapriko,
nitto, tjugu, soop stugu,
ä sånt gor i buru
kast långt att um stugu.*

Nödrim med svenska och påhittade ord fick ersätta det om inte fanns på soldmål. Amusull Stina hade en annan variant på samma tema:

*Jätt, två, i veru rå,
tre, fyr, Per i myr,*

*fem, sex, Per i tjex,
sju, åtta, kom till Måtta.*

Därefter är den i stort sett lika som den föregående. Den här räknesamsan förekommer, fast i olika varianter, så gott som över hela Sverige. 1978 bjöd tidningen Expressen sina läsare att skicka in rim och ramsor, s k gatrim. Mer än tretusen brev kom tidningen tillhanda från alla delar av Sverige. Poeten och folklivsforskaren Bengt af Klintberg gav ut ett urval av de inskickade bidragen i bokform. I den boken, ”Hallå där köp blåbär”, känns flera av de ramsor igen som vi gick och traggade på under trettioalet. Innebörden är i många fall ganska lika, men ett tema kan ju ha många variationer.

Sarjonskullorna Elsa och Anna brukade använda sig av följande versstump när vi lekte kurrägömma med dem:

*Anna panna slaprär grus,
femto kaller jätå snus.*

I Bengt af Klintbergs bok steker Anna panna fläsk i en vers och i några andra ramsor har hon ganska perversa saker för sig. Det där att leka med kullor var något man fick vara försiktig med och passa sig så att inte Albin, Valter eller några av de andra pojkar i Solrejs såg det, för då skrek dom *kull-läker, kull-läker* eller ändå värre:

*Kall å keling
kok jänn koppån veling.*

Innehållet spelade många gånger inte så stor roll, huvudsaken verkade vara att det rimmade. Följande mästerverk kan man tro att några barn med livlig fantasi har totat ihop:

*Mun — såmän brunn, ogor — såmä trogor,
nev — såmä brev, äror — såmä märör,
armer — såmä tarmer, föter — såmä röter.*

Berättades något osannolikt fick snart nog den som framförde saken veta att

*Du ljog, så du fljog
mot jänn gåmål tåll
dar du såt å gnåll.*

Att framföra en obekväm åsikt kunde lätt avsnoppas med
Du tyttjer, så rovi ryttjer.

Vid matdags var det ibland bara att konstatera att det var
Kalas, upå päron å flas.

Till fäbodarna gick tankarna under den långa vintern, dit längtade både
gammal och ung. I diktad form beskrevs vilka fröjder som väntade där:

*A Åsim å rööd i såsim,
a Mångbjer å jätå rångber,*

*a Olim å sitt i stolim,
a Flenum å skutt ätter stenum.*

Inte någon ramsa precis, men en liten vacker dikt om samma dröm-
mar hade Amusull Stina i minnet:

*Vi minnas sommarfröjd
på Lövbergs högsta höjd.
Vi minnas Mångbergs dans
när fäbodlivet fanns,
skällkons klang, klang.*

*Hör — Borrbergs granskogs sus. . .
se Björkas gråa hus.
Och stå vi högt på Åsens krön
se vi Sollerön!!!*

Goda råd kunde man också få i de rimmade ramsorna:

*Ä e böter
tä jätå röter
då man frjos um föter.*

Det rådet förefaller ju föga troligt men däremot ligger det väl mycket
visdom i de följande:

*Stilla, fa int illa.
Jät sålta., byrjå ållta.*

Att för mycket salt i maten kan ha en negativ inverkan på lederna är
visst numera ett erkänt faktum. Ramsor som kan räknas som ordspråk
fanns också:

*An sånt bruker tånker
an få bruk skånker.*

*Lapp di brack
i morgukväld.
Lars, kaster sand i gras.*

Det sistnämnda kunde vara taget ur Bondepraktikan, en upplysning om att när man hunnit fram till Lars-dagen, som är den tionde augusti, är det i senaste laget med slåttern. Före slåttermaskinerna var det enbart lien som kom till användning, gräs som fick stå kvar in i augusti blev torrt och hårt, lien blev fort skämd, det var som om det var sand gräset.

Bälter Kisti hade en tänkvärd vers efter sin farmor, Ryss Karin.

*Jänn fin ansiktsplätt
å jätt dumt sätt,
ä e mer avut än rätt.*

Retas har barn gjort i alla tider, såg de någon som hette Lars, Lassä på soldmål, skrek de *Lassä, båkå mi jänn tassä*. Hette han Olof, alltså Ullä, blev det *Ullä, båkå mi jänn bullä*. Långt mellan skratt och gråt har det aldrig varit för små barn, den här har Håll Nils Matsson tecknat upp:

Tittern, tattarn, bäst an öjler så skratter an.

Fäbodnamnen var det tacksamt att rimma på, på själva Sollerön verkar det vara endast Kräckan som fått den äran. Flera varianter finns, genomgående är att Kräckan rimmar på båckan.

*Köjt uppyvir Kräckan
å slå näsär i båckan.*

Klotter och anteckningar på väggar är och har alltid varit ett uppskattat nöje. Att det i sin nuvarande form enbart väcker irritation och avsmak är inte att undra på. Men så har det inte alltid varit. Många intressanta saker, både timade händelser och filosofiska funderingar har på detta sätt bevarats till eftervärlden. I så gott som varenda ängslada stod det på väggen att *Här var jag och bötade hö*, därefter datum, årtal och namn. Tänk vilket härligt ordval, bötade hö. Ingen översättning med så få ord kan göra det full rättvisa.

I våra avträden, eller som vi säger skalus, handlade de flesta rimmen om vad för förrättning personerna ifråga höll på med. Där var rimmen genomgående skrivna på svenska och förmodligen spridda över hela landet. Samma verser i Rommehed, beredskapsdasset i Södra Finnskoga i Värmland som i kaptensboställets fyrkantstimrade skalus på Vibergsgården. En av de mera populära:

*Hur blyg du än må vara, ljuva rosenknopp,
du måste här dra byxan ner och kjolen opp.*

Visst ser det illa ut när folk med grova pennor och färger kladdar ner gamla timmerbyggnader. Men ändå, med känsla för det väsentliga och med det där litet extra inne i huvudet, kan en del personer få till det så, att det blir både roande och intressant att gå och titta på väggarna.

Karl Nilsson